

ПОВЕРАВАЊЕ СПРОВОЂЕЊА ОСТАВИНСКОГ ПОСТУПКА ЈАВНОМ БЕЛЕЖНИКУ – НЕКОЛИКО НАПОМЕНА ИЗ УГЛА МЕЂУНАРОДНОГ ПРИВАТНОГ ПРАВА*

Славко Ђорђевић**

Према чл. 110а Закона о ванпарничном поступку (ЗВП), оставински суд може донети одлуку о поверавању спровођења оставинског поступка јавном бележнику само ако је за наслеђивање меродавно домаће право. У овом раду аутор покушава да објасни када треба сматрати да је овај услов из чл. 110а ЗВП остварен, као и да ли јавни бележник може решавати нека друга питања међународног приватног права која се могу јавити у повереном поступку. Имајући ово у виду, аутор се, најпре, осврће на примену колизионих норми за наслеђивање из чл. 30 и 31 ЗРСЗ и појашњава у којим (апстрактно одређеним) ситуацијама је, у складу са овим колизионим нормама, домаће право меродавно за сва наследноправна питања. Након тога, аутор се бави питањем да ли јавни бележник може у повереном поступку одлучивати о појединим процесноправним питањима са елементом иностраности, као што су међународна надлежност, процесна способност странке која је странац, међународна литиспендиција и признање стране судске одлуке као претходно питање.

Кључне речи: поверавање оставинског поступка јавном бележнику, меродавно право за наслеђивање, процесна способност странца, међународна литиспенденција, признање стране судске одлуке

* Рад је написан у оквиру пројекта Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: "Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније", који се финансира из средстава Факултета.

** др Славко Ђорђевић, редовни професор, Универзитет у Крагујевцу, Правни факултет; контакт: slavko@jura.kg.ac.rs

као претходно питање у повереном оставинском поступку.

1. УВОД

У наследним стварима са елементом иностраности оставински суд, поред стварне и месне надлежности¹, утврђује по службеној дужности и да ли је, сходно чл. 71-73 Закона о решавању сукоба закона² (у даљем тексту: ЗРСЗ), међународно надлежан за расправљање заоставштине³. Када утврди своју међународну, стварну и месну надлежност, оставински суд може, по пријему смртвнице, донети одлуку о поверавању спровођења оставинског поступка јавном бележнику који је сачинио смртвницу, с тим што ће, сходно чл. 110а Закона о ванпарничном поступку (у даље тексту: ЗВП), то учинити само ако је за наслеђивање меродавно домаће право. Овај услов за поверавање оставинског поступка јавном бележнику отвара барем два важна питања на која је неопходно дати одговоре. Најпре, иако је у домаћој литератури заузет став да за сва наследноправна питања мора да буде меродавно домаће право (Ђурђевић, 2013), сматрамо да је неопходно тај став додатно појаснити односно прецизније одговорити када односно у којим (апстрактно

¹ У Републици Србији за расправљање заоставштине стварно је надлежан основни суд (чл. 22 ст. 2 Закона о уређењу судова, Сл. гласник РС, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - др. закон, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 - др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – одлука УС, 87/2018 и 88/2018 – одлука УС). Месно је надлежан основни суд на чијем је подручју оставилац у време смрти имао пребивалиште односно боравиште, а ако оставилац у време смрти није имао ни пребивалиште ни боравиште у Србији, месно је надлежан основни суд на чијем се подручју налази претежни део његове заоставштине (чл. 88 Закона о ванпарничном поступку – ЗВП, Сл. гласник РС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. Гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 - др. закон).

² Сл. лист СФРЈ, бр. 43/82 и 72/82 - испр., Сл. лист СРЈ, бр. 46/96 и Сл. Гласник РС, бр. 46/2006 - др. закон.

³ Одредбе чл. 71-73 уређују међународну надлежност домаћих судова за расправљање заоставштине: 1) када је оставилац био домаћи држављанин (чл. 71), 2) када је оставилац био страни држављанин (чл. 72) и 3) када је оставилац био лице без држављанства или лице које има статус избеглице (чл. 73). О тумачењу и примени ових одредби види Дика и др., 1991.

одређеним) ситуацијама је, у складу са колизионим нормама ЗРСЗ, домаће право меродавно за сва наследноправна питања. Затим, треба имати у виду да се у повереном оставинском поступку елемент иностраности може јавити и код појединих процесноправних питања (на пример, процесна способност странке која је странац, међународна литиспенденција, признање стране судске одлуке као претходно питање), па се поставља питање да ли је јавни бележник надлежан да их решава или о њима, ипак, треба да одлучи суд. У излагањима која следе покушаћемо да дамо одговоре на ова питања⁴.

2. ОДРЕЂИВАЊЕ МЕРОДАВНОГ ПРАВА ЗА НАСЛЕЂИВАЊЕ

Као што смо већ истакли, одредба чл. 110а ЗВП предвиђа да оставински суд може јавном бележнику поверити спровођење оставинског поступка под условом да је за сва наследноправна питања (законског и тестаментарног наслеђивања) меродавно домаће право (види Ђурђевић, 2013). То, истовремено, значи да уколико је за поједина (или сва) наследноправна питања меродавно право стране државе, оставински суд не може јавном бележнику поверити спровођење оставинског поступка, већ ће сам спровести такав поступак⁵. Према томе, веома је важно да оставински суд у сваком конкретном случају правилно утврди меродавно право за наслеђивање јер од тога зависи да ли ће донети одлуку којом јавном бележнику поверава спровођење оставинског поступка.

У домаћем међународном приватном праву меродавно право за наслеђивање одређује се применом одредби чл. 30 ЗРСЗ, које садрже опште колизионо правило за садржинска питања наслеђивања и посебно колизионо правило за тестаментарну способност завештаоца, и одредби чл. 31 ЗРСЗ, које садрже колизиона правила за форму тестаamenta. Приликом примене ових колизионих правила може доћи и до примене интерпретативних правила из чл. 11 ЗРСЗ (ако је оставилац био бипатрид/полипатрид) и чл. 12 ЗРСЗ (ако је оставилац био апатрид или

⁴ Види и ауторов рад Ђорђевић, 2020а, у коме су, за потребе јавнобележничке праксе, такође разматрана нека од ових питања, која су у овом раду детаљније објашњена.

⁵ Чл. 30а ст. 2 ЗВП.

лице чије се држављанство не може утврдити), као и до примене правила о *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ.

2.1. Меродавно право за садржинска питања законског и тестаменталног наслеђивања

Према општем колизионом правилу које је садржано у чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ, за наслеђивање је меродавно право државе чији је држављанин био оставилац у време смрти. Ово правило се примењује на сва садржинска питања законског и тестаменталног наслеђивања са елементом иностраности (Варади и др., 2012), изузев на питање тестаменталне способности завештаоца за које важи посебно колизионо правило из чл. 30 ст. 2 ЗРСЗ које упућује на примену права државе чије је држављанство завешталац имао у моменту састављања тестаментa. Приликом примене оба ова колизиона правила треба имати у виду да је оставилац у време смрти односно у време састављања тестаментa могао имати више држављанстава односно да је могао бити лице без држављанства, што отвара питања које је држављанство оставиоца-бипатрида/полипатрида колизионоправно релевантно, односно која тачка везивања замењује „држављанство“ уколико је оставилац био апатрид (или лице чије се држављанство не може утврдити).

Наиме, ако је оставилац имао два или више држављанстава, тада се примењују интерпретативна правила из чл. 11 ЗРСЗ на основу којих се утврђује релевантно држављанство као тачка везивања (о тумачењу и примени овог члана види Дика и др., 1991; Станивуковић и Живковић, 2008). С обзиром да је за поверавање спровођења оставинског поступка потребно да за наследноправна питања буде меродавно домаће право, од нарочитог је значаја одредба чл. 11 ст. 1 ЗРСЗ која утврђује које држављанство оставиоца је релевантно уколико је он био домаћи држављанин и држављанин стране државе у време смрти – у том случају се, сходно поменутој одредби, увек сматра да је оставилац домаћи држављанин⁶. Уколико је оставилац био лице без држављанства или лице

⁶ Ако оставилац није био држављанин Србије, али је имао држављанство две или више држава, сматра се да има држављанство оне стране државе чији је држављанин и у којој има пребивалиште (види чл. 11 ст. 2 ЗРСЗ). Ако овакав оставилац нема пребивалиште ни у једној од страних држава чији је држављанин, сматра се да има држављанство оне стране државе чији је држављанин и с којом је у најближој вези (види чл. 11 ст. 3 ЗРСЗ).

чије се држављанство не може утврдити, тада се примењују интерпретативна правила из чл. 12 ЗРСЗ која предвиђају замену за држављанство као тачку везивања (о тумачењу и примени овог члана види Дика и др., 1991; Становуковић и Живковић, 2008). Према овим правилима, ако оставилац нема држављанство или се његово држављанство не може утврдити, меродавно право се одређује према његовом пребивалишту (чл. 12 ст. 1), а ако нема ни пребивалиште (односно ако се ни оно не може утврдити), меродавно право се одређује према његовом боравишту (чл. 12 ст. 2). Најзад, ако се ни боравиште оставиоца не може утврдити, меродавно је право Републике Србије (чл. 12 ст. 3).

Такође, веома је важно истаћи да се приликом примене колизионих правила из чл. 30 ст. 1 и 2 ЗРСЗ примењује и установа узвраћања и преупућивања (*renvoi*) из чл. 6 ЗРСЗ, која може имати велики утицај на коначно одређивање меродавног материјалног права за наслеђивање. Сходно чл. 6 ст. 1 ЗРСЗ, када колизиона норма за наслеђивање из чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ упутује на страног право, надлежни домаћи орган је дужан да узме у обзир његова колизиона правила о наслеђивању, при чему, према преовлађујућем мишљењу у домаћој литератури, „узимање у обзир“ страних колизионих правила треба схватити тако да је домаћи орган у начелу дужан да примени ова правила (види и упореди Дика и др., 1991; Ђорђевић и Мешкић, 2016; Варади и др., 2012; Становуковић и Живковић, 2008). Ако колизиона норма првоупућеног страног права прихвата упућивање (то ће, по правилу, бити случај када она садржи исту тачку везивања као и наша колизиона норма), тада се примењују материјалноправне норме тог страног права. Уколико, пак, колизиона норма првоупућеног страног права узвраћа на наше право, домаћи орган тада примењује, сходно чл. 6 ст. 2 ЗРСЗ, материјалноправне норме домаћег права⁷. Међутим, чл. 6 ЗРСЗ не пружа решење за ситуације када долази до даљег упућивања (преупућивања), тј. када колизиона норма првоупућеног страног права упућује на право друге стране државе чије колизионе норме могу даље упутити на право треће стране државе итд. Према становишту домаће судске праксе⁸, које је формирано на основу

⁷ О примени чл. 6 у вези са чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ види и Ђорђевић, 2018.

⁸ Види Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 26.11.2014.г. и 27.11.2014.г. и на седници Одељења за привредне преступе и

ставова из домаће литературе (Станивуковић и Живковић, 2008), овај низ преупућивања треба следити све док колизиона норма стране државе која је последња у низу не прихвати упућивање или не узврати на наше право (тзв. накнадно узвраћање), а ако дође до зачараног круга треба применити материјално право државе на коју упућује наша колизиона норма, тј. материјално право првоупућене државе (види и Ђорђевић, 2020а).

2.2. Меродавно право за форму тестаментa

Меродавно право за формалну пуноважност тестаментa одређује се применом чл. 31 ЗРСЗ. У одредбама овог члана су, заправо, имплементирана колизиона правила Хашке конвенције о сукобу закона у погледу облика тестаментарних одредаба из 1961. године⁹, што значи да се поље њихове примене и њихово тумачење одређује у складу са овом конвенцијом (Дика и др., 1991; Ђорђевић, 2020б).

Према одредбама чл. 31 ЗРСЗ (односно одредбама Хашке конвенције), тестамент је пуноважан у погледу облика ако је пуноважан по једном од следећих права: 1) по праву места где је тестамент састављен; 2) по праву државе чији је држављанин био завешталац у време располагања тестаментом или у време смрти; 3) по праву државе завештаоачевог пребивалишта било у време располагања тестаментом било у време смрти; 4) по праву државе завештаоачевог уобичајеног боравишта¹⁰ било у време располагања тестаментом било у време смрти; 5) по праву Републике Србије¹¹; 6) за непокретност – и по праву места где се непокретност налази. Ова колизиона правила се примењују на тестаменте, као једностране изјаве воље, и на заједничке тестаменте који су

управно-рачунске спорове одржаној дана 3.12.2014.г. – Судска пракса привредних судова – Билтен бр. 4/2014.

⁹ Сл. лист ФНРЈ – Међународни уговори, бр. 10/62.

¹⁰ Иако чл. 31 ст. 1 тач. 4 ZRSZ спомиње завештаоачево „боравиште“, наведено је завештаоачево „уобичајено боравиште“ јер чл. 1 ст. 1 (д) Хашке конвенције употребљава овај термин.

¹¹ Примена домаћег права (*lex fori*) је додата од стране законодаваца у складу са чл. 3 Хашке конвенције која следи принцип *in favorem negotii*.

аутономно дефинисани у чл. 4 Хашке конвенције¹², док је примена установе *renvoi* искључена (што значи да се не примењује чл. 6 ЗРСЗ).

Такође, треба истаћи да је приликом примене „држављанства“, као тачке везивања садржане у одредбама чл. 31 ЗРСЗ, искључена примена одредби чл. 11 ЗРСЗ које решавају сукоб држављанстава када је завешталац био бипатрид односно полипатрид. То значи да оставински суд неће утврђивати релевантно држављанство завештаоца, већ ће испитивати пуноважност форме по правима свих држава чија је држављанства имао завешталац, чиме се додатно повећавају шансе да тестамент буде пуноважан у погледу форме (види Матић, 1982; Дика и др., 1991). С друге стране, ако је завешталац био апатрид, и даље важе одредбе чл. 12 ЗРСЗ које предвиђају пребивалиште, боравиште односно *lex fori* као замену за „држављанство“, с тим што примена ових одредби има мали (готово никакав) практични значај јер одредбе чл. 31 ЗРСЗ (односно одредбе Хашке конвенције) већ предвиђају ове тачке везивања као могуће алтернативе (види и упореди Матић, 1982; Дика и др., 1991).

2.3. Домаће право мора бити меродавно за сва наследноправна питања

За доношење одлуке о поверавању оставинског поступка оставински суд мора, у складу са приказаним колизионим правилима ЗРСЗ-а, утврдити да је домаће право меродавно за сва наследноправна питања.

Када је реч о садржинским питањима законског и тестаменталног наслеђивања (изузев тестаменталне способности), домаће право је, сходно чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ, меродавно за сва та питања, уколико је оставилац био домаћи држављанин у време смрти. Међутим, ако је оставилац у време смрти био апатрид односно лице чије се држављанство не може утврдити, тада се приликом примене чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ „призивају у помоћ“ интерпретативна правила из чл. 12 ЗРСЗ. У том случају је могуће да настане више ситуација у којима је домаће право меродавно за наслеђивање (види Ђорђевић, 2020а). Наиме, ако је оставилац био лице без држављанства или лице чије се држављанство не може утврдити, за наслеђивање је меродавно домаће право ако је имао последње

¹² Према чл. 4 Хашке конвенције, заједнички тестаментни се одређују као облици тестаментарних располагања које су у једном истом акту сачинила два или више лица.

пребивалиште у Србији (чл. 30 ст. 1 у вези са чл. 12 ст. 1 ЗРСЗ). Уколико се последње пребивалиште оваквог оставиоца не може утврдити, домаће право ће бити меродавно за наслеђивање ако је он имао последње боравиште у Србији (чл. 30 ст. 1 у вези са чл. 12 ст. 2 ЗРСЗ), а уколико се ни његово последње боравиште не може утврдити, домаће право је меродавно као *lex fori* (чл. 30 ст. 1 у вези са чл. 12 ст. 3 ЗРСЗ).

Важно је истаћи да сама чињеница да је оставилац био страни држављанин не значи аутоматски да је страно право меродавно за наслеђивање односно да домаће право не може бити меродавно, с обзиром да треба имати у виду и примену правила о *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ. Наиме, ако је оставилац био држављанин стране државе у време смрти, колизионо правило из чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ упућује на право те стране државе, те у том случају оставински суд мора, сходно чл. 6 ст. 1 ЗРСЗ, да примени колизионе норме те стране државе. Уколико колизионе норме стране државе узвраћају на домаће право, оно је, сходно чл. 6 ст. 2 ЗРСЗ, меродавно за наслеђивање. Ако оне, пак, упућују на право треће државе, оставински суд решава проблем преупућивања на начин који је описан у претходном одељку (види одељак 2.1.) и само уколико решавање овог преупућивања резултира тзв. накнадним узвраћањем на домаће право, оно ће бити меродавно за наслеђивање (Ђорђевић, 2020а). Такође, колизионо правило из чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ може, преко интерпретативних правила из чл. 12 ст. 1 и 2 ЗРСЗ, да упути на страно право. То ће се догодити ако је оставилац лице без држављанства или лице чије се држављанство не може утврдити, а имао је последње пребивалиште односно последње боравиште у страној држави. И у овим случајевима се примењују одредбе о *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ, путем којих се може доћи до примене домаћег права на описани начин (тј. узвраћањем првоупућеног права на домаће право или „накнадним“ узвраћањем на домаће право).

Када је оставилац сачинио тестамент, оставински суд мора утврдити да је домаће право меродавно и за тестаменталну способност завештаоца и за формалну пуноважност тестаamenta. Меродавно право за тестаменталну способност одређује се на основу чл. 30 ст. 2 ЗРСЗ који упућује на право држављанства завештаоца у време састављања тестаamenta. С обзиром да је и у овој колизионој норми 'држављанство' тачка везивања и да се такође примењује установа *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ, те да завешталац може бити лице без држављанства (што повлачи примену чл. 12 ЗРСЗ), до меродавног домаћег права за тестаменталну способност долази се на исти начин како је горе објашњено код одређивања меродавног права за остала

садржинска наследноправна питања (применом чл. 30 ст. 1 ЗРСЗ), с тим што се тачке везивања везују за моменат састављања тестаментa (Ђорђевић, 2020a). Према томе, домаће право је меродавно за тестаменталну способност у следећим ситуацијама:

- 1) Ако је завешталац био домаћи држављанин у моменту састављања тестаментa (чл. 30 ст. 2 ЗРСЗ).
- 2) Ако је моменту састављања тестаментa завешталац био лице без држављанства или лице чије се држављанство не може утврдити, а имао је пребивалиште у Републици Србији (чл. 30 ст. 2 у вези са чл. 12 ст. 1 ЗРСЗ);
- 3) Ако је моменту састављања тестаментa завешталац био лице без држављанства или лице чије се држављанство не може утврдити као и лице чије се пребивалиште не може утврдити, а имао је боравиште у Републици Србији (чл. 30 ст. 2 у вези са чл. 12 ст. 2 ЗРСЗ);
- 4) Ако је у моменту састављања тестаментa завешталац био лице без држављанства или лице чије се држављанство не може утврдити, а, притом, се не може утврдити ни где је имао пребивалиште односно боравиште у моменту састављања тестаментa (у овом случају се домаће право примењује као *lex fori*, сходно чл. 30 ст. 2 у вези са чл. 12 ст. 3 ЗРСЗ).
- 5) Ако је у моменту састављања тестаментa завешталац био страни држављанин или лице без држављанства (односно лице чије се држављанство не може утврдити) са пребивалиштем односно боравиштем у страни држави, чл. 30 ст. 2 ЗРСЗ (у потоњем случају у вези са чл. 12 ст. 1 или 2 ЗРСЗ) упућује на страно право. У овим случајевима оставински суд примењује одредбе о *renvoi* из чл. 6 ЗРСЗ, па ће домаће право бити меродавно за тестаменталну способност завештаоца, уколико дође до узвраћања на његову примену (било да је реч о узвраћању првоупућене државе било да је реч о тзв. накнадном узвраћању).

Најзад, када је реч о форми тестаментa, меродавно право се одређује на основу чл. 31 ЗРСЗ који, видели смо, садржи низ алтернативних тачака везивања (*locus regit actum*, држављанство завештаоца у време састављања тестаментa или смрти, пребивалиште завештаоца у време састављања тестаментa или смрти, уобичајено боравиште завештаоца у време

састављања тестаментa или у време смрти, *lex fori, lex rei sitae*), чији је циљ да се тестамент одржи на снази у погледу форме . Треба сматрати да је домаће право, сходно чл. 31 ЗРСЗ, меродавно за форму тестаментa, ако једна од алтернативних тачака везивања упућује на домаће право и ако се утврди да је према домаћем праву тестамент пуноважан у погледу форме (Ђорђевић, 2020a).

Када оставински суд утврди (на начин описан у претходним пасусима) да је за сва наследноправна питања меродавно домаће право, он може поверити јавном бележнику спровођење оставинског поступка који је тада дужан да поступа по правилима овог поступка на исти начин као и оставински суд¹³.

3. ПРОЦЕСНОПРАВНА ПИТАЊА СА ЕЛЕМЕНТОМ ИНОСТРАНСТИ У ПОВЕРЕНОМ ОСТАВИНСКОМ ПОСТУПКУ

Када је реч о процесноправним питањима са елементом иностраности која се могу јавити у повереном оставинском поступку, не постоје посебне законске одредбе које уређују о којим питањима јавни бележник може (или не може) одлучивати, већ се то утврђује тумачењем постојећих законских одредби.

3.1. Процесноправна питања са елементом иностраности о којима не може одлучивати јавни бележник

Према нашем мишљењу, у повереном оставинском поступку јавни бележник не може „изнова“ утврђивати међународну надлежност домаћег суда за расправљање појединих оставиочевих ствари или права у погледу којих странке (или једна од њих), у току самог поступка, истичу да постоји (или да не постоји) међународна надлежност домаћег суда. Наиме, оставински суд је *ex officio* дужан да прво утврди да је, сходно одредбама чл. 71-73 ЗРСЗ, међународно надлежан да расправља одређену непокретну и/или покретну заоставштину, па тек након тога (уз испуњење осталих услова) може донети одлуку о поверавању спровођења оставинског поступка јавном бележнику. То значи да је, доношењем

¹³ Види чл. 30д ЗВП.

одлуке о поверовању оставинског поступка, јавном бележнику поверено спровођење овог поступка, али не и надлежност да одлучује о питањима међународне судске надлежности у наследним стварима. Према томе, ако је спровођење оставинског поступка већ поверено јавном бележнику и у том поступку на рочишту за оставинску расправу једна од странака (наследник, легатар) захтева да се одлучи о наслеђивању одређених оставиочевих ствари које се налазе у иностранству, јавни бележник не може одлучивати о овом питању, тј. не може утврђивати међународну надлежност домаћег суда за те ствари јер о томе искључиво одлучује суд. У том случају јавни бележник би требало да прекине оставински поступак односно да одбије његово даље спровођење и да предмет врати оставинском суду¹⁴.

Такође, у повереном оставинском поступку јавни бележник не може одлучивати о признању стране судске одлуке као о претходном питању. Ако је, примера ради, суд поверио јавном бележнику спровођење оставинског поступка у којем једна странка темељи своје наследно право на страном судској одлуци која није претходно призната, јавни бележник не би могао да одлучује о признању те стране судске одлуке као о претходном питању, јер је за то надлежан суд. Овакав закључак недвосмислено произилази из одредаба чл. 86 ст. 1 и 101 ст. 1 и 5 ЗРСЗ које прописују да о признању стране судске одлуке може одлучивати (било као о главном било као о претходном питању) искључиво суд Републике Србије (види и упореди Дика и др., 1991). Према томе, јавни бележник уважава дејства страних судских одлука само ако су оне претходно признате од стране домаћег суда и не може у повереном оставинском поступку одлучивати о признању стране судске одлуке као о претходном питању јер за то није надлежан нити му је та надлежност пренете одлуком оставинског суда о поверовању спровођења оставинског поступка.

3.2. Остала процесноправна питања

О осталим процесноправним питањима са елементом иностраности, која би се јавила у повереном оставинском поступку, јавни бележник је, у

¹⁴ Јавни бележник односно оставински суд треба у овом случају да поступи у складу са чл. 30г ЗВП.

начелу, надлежан да одлучује и то чини применом одредби ЗРСЗ којима се уређује поступак са елементом иностраности.

Може се, на пример, догодити да се у повереном оставинском поступку у улози странке (наследника, легатара) појави лице које је страни држављанин. У том случају јавни бележник је дужан да утврди његову страначку способност и способност да пуноважно предузима радње у поступку (процесну пословну способност) према меродавном праву које се одређује на основу одредби чл. 79 ЗРСЗ (Ђорђевић, 2020а). Наиме, према чл. 79 ст. 1 ЗРСЗ, за страначку и процесну пословну способност физичког лица меродавно је право државе чији он држављанин, па ће јавни бележник испитати да ли странка има ову способност према праву стране државе чији је држављанин. Ако страни држављанин није процесно пословно способан према праву државе чији је држављанин, али ту способност има према праву наше државе у којој се пред јавним бележником води оставински поступак, сматраће се, сходно чл. 79 ст. 2 ЗРСЗ, способним да предузима радње у том поступку. У том случају законски заступник странке може предузимати радње у оставинском поступку све док странка не изјави да ће то сама чинити (чл. 79 ст. 3 ЗРСЗ).¹⁵

Такође, може се догодити да у повереном оставинском поступку једна од странака на првом рочишту за расправљање заоставштине приговори да је пред судом (или јавним бележником) стране државе раније започет поступак за расправљање исте заоставштине или једног њеног дела (појединих ствари и права које улазе у заоставштину). У том случају би јавни бележник требало да примени чл. 80 ЗРСЗ који уређује приговор тзв. међународне литиспенденције (Ђорђевић, 2020а). Сходно одредбама овог члана, приговор међународне литиспенденције ће се уважити и оставински поступак прекинути ако је раније започет поступак пред страним судом, ако не постоји искључива надлежност домаћег суда за ту заоставштину и ако постоји узајамност (реципроцитет) између наше и стране државе у погледу прихватања приговора литиспенденције¹⁶. Имајући ово у виду, чини се, на први поглед, да јавни бележник не би могао да одлучује о приговору међународне литиспенденције, с обзиром да би морао испитивати да ли је домаћи суд искључиво међународно

¹⁵ О примени чл. 79 ЗРСЗ види детаљно Дика и др, 1991.

¹⁶ О примени чл. 80 ЗРСЗ види Варади и др., 2012; Станивуковић и Живковић, 2008.

надлежан за расправљање одређене заоставштине. Међутим, овде треба имати у виду да, сходно чл. 71 ст. 1, 72 ст. 1 и 73 ст. 1 ЗРСЗ, искључива међународна надлежност домаћег суда постоји само за непокретну заоставштину која се налази у Србији, о чему је оставински суд сигурно водио рачуна и правилно утврдио искључиву надлежност у погледу оставиочевих непокретности које се налазе у Србији, пре него што је донео одлуку о поверавању спровођења оставинског поступка. Притом, приликом примене чл. 80 ЗРСЗ јавни бележник би имао обавезу само да „провери“ да ли се у поступку пред страним органом одлучује о непокретној заоставштини која се налази у Србији (а за коју постоји искључива међународна надлежност домаћег суда), а не да изнова утврђује међународну надлежност домаћег суда. Према томе, реч је о испитивању постојања или непостојања једног од услова који су значајни за доношење једне процесноправне одлуке (одлуке о прекиду поступка), тако да сматрамо да јавни бележник може одлучивати о приговору међународне литиспенденције у складу са чл. 80 ЗРСЗ.

4. ЗАКЉУЧАК

Услов за доношење одлуке о поверавању спровођења оставинског поступка јавном бележнику јесте да је за наслеђивање меродавно право Републике Србије. Меродавно право за наслеђивање одређује се применом колизионих норми из чл. 30 и 31 ЗРСЗ, уз евентуалну примену чл. 11 ЗРСЗ (ако је оставилац био бипатрид/полипатрид), чл. 12 ЗРСЗ (ако је оставилац био апатрид) и чл. 6 ЗРСЗ који садржи одредбе о *renvoi*. Само када оставински суд применом ових правила утврди да је домаће право меродавно за свако наследноправно питање (било законског били тестаменталног наслеђивања) које се може јавити у оставинском поступку (како је објашњено у одељку 2.3.), сматра се да је услов у погледу меродавности домаћег права испуњен, па он може поверити спровођење овог поступка јавном бележнику. Чини се да је смисао овог законског услова (тј. његов *ratio legis*) да се по сваку цену избегне да јавни бележник примењује страном право на наслеђивање.

Када је реч о процесноправним питањима са елементом иностраности која се могу јавити у повереном оставинском поступку, јавни бележник може утврђивати страначку и процесну пословну способност странца као странке у поступку (у складу са правом његовог држављанства; чл. 79 ЗРСЗ)

и одлучивати о приговору међународне литиспенденције (чл. 80 ЗРСЗ). Међутим, ако се у току повереног оставинског поступка постави питање међународне надлежности домаћег суда за расправљање појединих оставиочевих ствари или права, јавни бележник не може о томе одлучивати, јер о питањима међународне судске надлежности може одлучивати једино суд – у том случају, јавни бележник треба да прекине оставински поступак односно да одбије његово даље спровођење и предмет врати оставинском суду. Такође, јавни бележник не може у повереном оставинском поступку да одлучује о признању стране судске одлуке као о претходном питању, јер и то спада у искључиву надлежност суда (чл. 86 ст. 1 и 101 ст. 1 и 5 ЗРСЗ).

ЛИТЕРАТУРА

- Варади, Т., Бордаш, Б., Кнежевић, Г. и Павић, В. (2012). *Међународно приватно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду
- Дика, М., Кнежевић, Г. и Стојановић, С. (1991). *Коментар Закона о међународном приватном и процесном праву*, Београд: Номос
- Ђорђевић, С. (2018). Колизионоправно цепање заоставштине услед примене установе *renvoi* и уклањање насталих противречности правних норми. *Гласник права IX(2)*, 3-18.
- Ђорђевић, С. (2020). *Примена међународног приватног права у јавнобележничкој пракси*. Преузето 10. новембра 2020. године <http://beležnik.org/index.php/sr/> (пројекат „Economic empowerment of women“ Немачке организације за међународну сарадњу – Канцеларија за правну реформу / Organisation for International Cooperation – GIZ, ORF Legal Reform) (цитирано у тексту рада као Ђорђевић, 2020а).
- Ђорђевић, С. (2020). *Утврђивање и попуњавање правних празнина у Закону о решавању сукоба закона са прописима других земаља*. Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу (цитирано у тексту рада као Ђорђевић, 2020б).
- Ђорђевић, С., Мешкић, З. (2016). *Међународно приватно право I, општи део*. Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
- Ђурђевић, Д. (2013). Положај нотара као повереника суда у оставинском поступку. У Д. Митровић (ред.). *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије, књига 3* (стр. 154-168). Београд: Правни факултет Универзитета у Београду

- Закон о ванпарничном поступку, Сл. гласник СРС, бр. 25/82 и 48/88 и Сл. Гласник РС, бр. 46/95 - др. закон, 18/2005 - др. закон, 85/2012, 45/2013 - др. закон, 55/2014, 6/2015 и 106/2015 - др. Закон.
- Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља, Сл. лист СФРЈ, бр. 43/82 и 72/82 - испр., Сл. лист СРЈ, бр. 46/96 и Сл. Гласник РС, бр. 46/2006 - др. закон.
- Закон о уређењу судова, Сл. гласник РС, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - др. закон, 78/2011 - др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 - др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – одлука УС, 87/2018 и 88/2018 – одлука УС.
- Матић, Ж. (1982). *Међународно приватно право, посебни дио*. Загреб: Правни факултет у Загребу
- Одговори на питања привредних судова који су утврђени на седници Одељења за привредне спорове Привредног апелационог суда одржаној дана 26.11.2014.г. и 27.11.2014.г. и на седници Одељења за привредне преступе и управно-рачунске спорове одржаној дана 3.12.2014.г. – Судска пракса привредних судова – Билтен бр. 4/2014.
- Станивуковић, М. и Живковић, М. (2008). *Међународно приватно право, општи део*. Београд: Службени гласник
- Хашке конвенције о сукобу закона у погледу форме тестаменталних располагања, Сл. лист ФНРЈ – Међународни уговори, бр. 10/62.

*Abstract***DELEGATION OF SUCCESSION PROCEEDINGS TO NOTARY PUBLIC – SOME REMARKS FROM PRIVATE INTERNATIONAL LAW POINT OF VIEW**

Pursuant to Art. 110a of Non-Litigious Proceedings Act, the court can decide to delegate the conducting of the succession non-litigious proceedings to the notary public, but only if Serbian law is applicable to the succession. In this paper author explains in which cases the condition with regard to the applicability of Serbian law has been fulfilled as well as whether the notary public can decide on some other conflict-of-law issues which can arise in delegated proceedings. Bearing this in mind, author deals with application of conflict-of-law rules for succession contained in Art. 30 and 31 of Serbian Private International Law Act in order to clarify in which situations Serbian law is applicable to all succession law issues. After that, author analyses whether notary public can decide on some procedural issues with foreign element, such as the international jurisdiction, the capacity of a person to be a party and to act independently in the proceedings, *lis alibi pendes* and preliminary recognition of foreign court decision.

Key words: delegation of succession proceedings to the notary public; *lex successionis*; capacity of a person to be a party and to act independently in the proceedings; *lis alibi pendes*; preliminary recognition of foreign court decision.